

Ökad lönespridning sänkte den tyska arbetslösheten

Dagens Nyheter den 21 april 2016

Den svenska arbetsmarknaden kännetecknas av svåra sysselsättningsproblem för lågutbildade i allmänhet och lågutbildade utomeuropeiska invandrare i synnerhet. Den stora flyktinginvandringen riskerar att förvärra situationen. Det är bakgrunden till de förslag om lägre ingångslöner som har lagts fram av bland andra Arbetsmarknadsekonomiska rådet.

Tyskland är ett exempel på hur lönebildningen kan bidra till en god sysselsättningsutveckling. Under andra hälften av 1990-talet och början av 2000-talet sågs Tyskland allmänt som "Europas sjuka man" med hög arbetslöshet. Den hade trendmässigt stigit sedan början av 1970-talet. Men från 2003 bröts denna utveckling och arbetslösheten har sedan dess varit fallande. Det har skett trots finanskris och efterföljande världsrecession. Det är därför motiverat att tala om ett tyskt arbetsmarknadsunder.

Arbetsmarknadsekonomiska rådet publicerar i dag en rapport om den tyska arbetsmarknadsutvecklingen som skrivits av professor Michael Burda vid Humboldtuniversitetet i Berlin: "The German Labor Market Miracle: An Assessment".

Den förklaring till det tyska sysselsättningsundret som Burda lyfter fram är återhållsamhet i lönebildningen. Den har manifesterats på aggregerad nivå: lönekostnadernas andel av BNP har fallit avsevärt sedan början av 2000-talet. Men ännu viktigare är förmodligen att lönespridningen ökat kraftigt. Reallönerna har sjunkit rejält i den nedre delen av lönefördelningen.

Burda anför flera orsaker till denna löneutveckling. Sedan mitten av 1990-talet har lönebildningen generellt blivit mer flexibel. Så kallade öppningsklausuler har blivit vanligare i de centrala avtalen (som i Tyskland i regel ingås på branschnivå i de olika delstaterna). Klausulerna tillåter krisdrabbade företag att komma överens med sina anställda om lägre löneökningar än i de centrala avtalen. De möjligheter till offshoring av verksamheter till främst grannländerna i Östeuropa som öppnats upp har också förstärkt arbetsgivarsidans förhandlingsstyrka i förhållande till fackets.

Vidare har de så kallade Hartzreformerna från 2003-2005 varit av central betydelse. De innebar bland annat avreglering av bemanningsbranschen och vidgat utrymme (borttagna arbetstidsrestriktioner) för låginkomstjobb med förenklade regelsystem och förmånlig beskattning (så kallade minijobb). Det har verkat återhållande på lönebildningen. Av ännu större betydelse har förmodligen Hartzreformernas förändringar av det sociala skyddsnätet varit. Dessa innebär mindre generös arbetslöshetsförsäkring och att socialbidragen tydligare kopplats till krav på aktivt arbetsökande. Det har skapat ett tryck nedåt på såväl enskilda individers reservationslöner (de lägsta löner man är beredd att arbeta till) som fackförbundens lönekrav.

Den ökade lönespridningen har lett till en jämnare fördelad sysselsättning. Sysselsättningsökningarna har varit mycket större för lågavlönade än för andra grupper. Antalet deltidsanställda lågavlönade har vidare ökat mycket mer än antalet heltidsanställda lågavlönade. Samtidigt har lönerna för den

förra gruppen fallit betydligt mer än för den senare. Det ger ytterligare stöd för att det verkligen är löneutvecklingen som varit drivande för den ökade sysselsättningen.

Burdas analys kompletterar den analys som vi gjorde i vår februarirapport. Vi använde där data från OECD:s så kallade PIAAC-studie av den vuxna befolkningens färdigheter, löner och sysselsättning i olika länder. Vi visade på en kraftig ökning av den relativa sysselsättningsgraden för gruppen med den lägsta färdighetsnivån (sysselsättningsgraden i förhållande till andra grupper) i Tyskland, samtidigt som relativlönen minskat avsevärt. Denna utveckling var ännu mer accentuerad inom gruppen invandrare än för hela arbetsmarknaden. Detta kan kontrasteras mot utvecklingen i Sverige där både relativ sysselsättningsgrad och relativlön för lågkvalificerade förändrats mycket lite.

En intressant observation i Burdas studie är att den stora ökningen av löneskillnaderna i Tyskland inte medfört några stora förändringar av skillnaderna i disponibla inkomster (inkomster efter skatt och transfereringar) mellan hushållen. Den ökning av skillnaderna i disponibla inkomster som ägt rum är mindre än i Sverige där lönespridningen förändrats relativt lite. Burda förklarar de små effekterna på den tyska inkomstfördelningen med att den ökade lönespridningen minskat sysselsättningskillnaderna, med att jobbskatteavdrag införts för lägre avlönade och med ökat kvinnligt förvärvsdeltagande.

Vad kan vi lära av den tyska utvecklingen? Den ger stöd för att lägre löner för dem med lägst färdigheter ökar dessas sysselsättning. Effekterna tycks ha varit stora i Tyskland. Men det har också varit fråga om mycket kraftiga öknings av lönespridningen. Frågan är om så stora förändringar är politiskt hållbara. Så tycks inte vara fallet. De ökade löneskillnaderna har ju lett till att en lagstiftad minimilön – som inte tidigare funnits i Tyskland – införts. Den har lagts så högt som 8,50 euro per timme och kan väntas medföra att sysselsättningen för lågavlönade faller tillbaka en del (men ändå förblir betydligt högre än före 2003).

Vi förespråkar inte så stora öknings av lönespridningen som skett i Tyskland. Det beror på att effekterna på fördelningen av hushållens disponibla inkomster antagligen skulle bli större i Sverige än i Tyskland. Ett skäl är att vi har ett så högt kvinnligt förvärvsdeltagande att potentialen för ytterligare öknings är mindre. Ett annat skäl är att det är mer problematiskt i Sverige att rikta särskilt generösa jobbskatteavdrag till lågavlönade, eftersom det skulle öka de redan nu höga margineffekterna i skattesystemet (därför att avdragen då skulle trappas av med ökad inkomst i ännu högre grad än i dag).

Den tyska utvecklingen ger emellertid stöd för att en viss ökning av lönespridningen – genom lägre ingångslöner för nyinträdande på arbetsmarknaden – är önskvärd om man vill bidra till högre och jämnare fördelning av sysselsättningen. Genom att på så sätt anpassa sig till en förändrad verklighet skulle arbetsmarknadens parter kunna ge ett viktigt bidrag till att bekämpa arbetslösheten. Men det kräver i så fall en vilja till radikalt omtänkande på den fackliga sidan ungefär som när man under finanskrisen ingick särskilda krisavtal med lönesänkningar i utbyte mot kortare arbetstid.

Lars Calmfors, forskare vid IFN och professor em i internationell ekonomi, Stockholms universitet

Ann-Sofie Kolm, professor i nationalekonomi, Stockholms universitet

Tuomas Pekkarinen, forskare vid VATT och adjungerad professor vid Aalto-universitetets handelshögskola i Helsingfors

Per Skedinger, forskare vid IFN och adjungerad professor i nationalekonomi, Linnéuniversitetet

Petter Danielsson, sekreterare